

Шульженко А.В.,
доктор філософії,
доцент кафедри правосуддя та філософії
Сумського національного аграрного університету

ПРОБЛЕМАТИКА РОЗСЛІДУВАННЯ ЗГВАЛТУВАНЬ НА ДЕОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ

В статті автором надається аналіз основних проблем, пов'язаних із розслідуванням згвалтувань на деокупованих територіях України. Серед проблем, виділених автором, є множинність суб'єктів розслідування, серед яких відсутній розподіл повноважень і узгодженість дій. Також однією із проблем, на яку автор звернув увагу, є специфічний спосіб доказування, що порівнюється із розслідуванням злочинів минулих років. Особливістю розслідування згвалтувань на деокупованих територіях є перевага непрямих доказів, що обумовлюється відсутністю слідової картини. Пропонується використовувати закордонний досвід, а також запровадити проведення антропологічної експертизи як комплексної експертизи, доповнюючої ДНК-дослідження.

Ключові слова: деокуповані території, доказ, доказування, згвалтування, слідова картина, сторона обвинувачення, судові експертизи.

Постановка проблеми. Кількість повідомлень про згвалтування, вчинених російськими військовим, зростає по мірі визволення окупованих українських територій. У зв'язку з цим, в період воєнного стану постає проблема, пов'язана із специфікою розслідування таких згвалтувань: складність встановлення винної особи і її місцезнаходження, відсутність слідової картини, множинність суб'єктів, задіяних у процесі виявлення, фіксації і розслідування згвалтувань, окрім класичних проблем, пов'язаних із згвалтуваннями: високої латентності, наявності перешкод у встановленні обставин згвалтування, відсутність свідків. Особливі умови військового періоду потребують перегляду

методики розслідування деяких категорій злочинів, серед яких одне з основних місць займають злочини проти статевої свободи і недоторканості.

Аналіз останніх публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми. Останні основні наукові публікації, метою яких стали проблеми, пов'язані із методикою розслідування згвалтувань, належать таким вченим, як О.О. Дудоров, В.К. Лисиченко, Д.В. Мошонська, Г.Ю. Нікітіна-Дудікова, Нуджейт Веам, Н.О. Симоненко, Є.С. Хижняк та ін. Але незважаючи на численні наукові праці проблема доказування під час розслідування згвалтувань у період воєнного стану, на деокупованих територіях залишається не розв'язаною і потребує уваги наукової спільноти.

Метою статті є опис і узагальнення проблем, пов'язаних із розслідуванням згвалтувань на деокупованих територіях у період воєнного стану. Увага наукової спільноти до цих проблем має на меті вдосконалення методики розслідування згвалтувань з урахуванням складнощів даного часового періоду, яким є період воєнного стану.

Виклад основного матеріалу. Інформація про наслідки насильства російських військових, пов'язана із згвалтуванням жінок, чоловіків, малолітніх, неповнолітніх і літніх осіб зареєстровані по всій деокупованій території України, повідомлення про непоодинокі випадки згвалтувань продовжують надходити до правоохоронних органів з територій Херсонської і Запорізької областей. Відмінність статевих злочинів у період воєнного стану від аналогічних протиправних дій мирного періоду полягає не тільки у відмінності мотивації, яка пов'язується з військовою стратегією залякування мирного населення України, а й відмічається масовість таких явищ, їх тривалість, направленість на малолітніх і неповнолітніх, а також в тому, що частина випадків після завданого насильства закінчується вбивством потерпілих. Відповідно до Матеріалів Доповіді Незалежної міжнародної комісії з розслідування порушень в Україні, мають місце непоодинокі випадки згвалтувань серед різних вікових груп потерпілих, про які надходить інформація саме з деокупованих територій України.

Характер зґвалтувань носить переважно груповий характер, характеризується повторністю, супроводжується використанням вогнепальної зброї в якості предмету залякування, а також супроводжується погрозами фізичної розправи як щодо безпосередньо потерпілих, так і їх рідних, близьким, членів їх сім'ї. Частина потерпілих зазнає повторних зґвалтувань, через утримання в ізольованих приміщеннях, що містить ознаки насильницького протиправного утримання – ознаки злочинів проти честі і гідності. Вчиняються зґвалтування в окремих випадках під впливом хімічних речовин: алкоголю, наркотичних речовин, а також медичних препаратів [1].

Слід відзначити кілька груп суб'єктів, які здійснюють розслідування зґвалтувань на деокупованих територіях. Основна проблема, яка виникає у зв'язку з цим, це відсутність централізованого органу між групами, відсутність нормативної бази щодо розмежування повноважень кожної з груп, відсутність системи взаємодії між групами суб'єктів розслідування і змішана юрисдикція, тобто зґвалтування розслідуються як прояв порушення і вітчизняного, і міжнародного законодавства.

Віднесеність зґвалтувань об'єктивного прояву злочину, який знайшов відображення в КК України (порушення законів та звичаїв війни), а також одночасно до кількох міжнародних злочинів, відповідальність за які настає відповідно Римського Статуту Міжнародного Кримінального Суду ускладнює питання визначення суб'єктів, які повинні здійснювати розслідування за виявленими фактами: це українські чи міжнародні правоохоронні органи. Зґвалтування не є міжнародним злочином, але виступає складовою частиною геноциду, агресії, злочинів проти людяності. Серед зафіксованих в Україні випадків, окрім зґвалтувань, також мають місце місце генітальні обрізання, кастрування, які не кваліфікуються як статеві злочини, а як злочини проти життя і здоров'я особи, які тягнуть за собою тяжкі тілесні ушкодження і невиправний вплив на репродуктивну функцію.

Фіксацією злочинів, пов'язаних із статевим насильством займаються правоохоронні органи, слідчі групи Міжнародного кримінального суду, а також

співробітники новоствореної Тимчасової слідчої комісії у Верховній Раді з питань розслідування фактів сексуального насильства внаслідок збройної агресії РФ проти України [1].

Тимчасова слідча комісія утворена Постановою ВРУ № 2602-ІХ від 20.09.2022 р. і передбачено рік її дії з моменту утворення. Завданнями комісії є розслідування фактів сексуального насильства та ініціювання притягнення винних осіб до відповідальності, міжнародний розшук та співробітництво за принципом універсальної юрисдикції [2]. В складі комісії включено 11 депутатів (жіночої статі) від різних політичних партій.

В складі спеціальних тимчасових слідчих комісій (далі – ТСК), відповідно законодавству, окрім народних депутатів, спеціальні прокурори, спеціальні слідчі, завданням яких є проведення розслідувань, тимчасова ж слідча комісія утворюється лише з депутатів. На засіданнях слідчих комісій, відповідно законодавству, вирішується питання про залучення співробітників правоохоронних органів та інших фахівців, отримання свідчень у вигляді пояснень запрошених осіб, службові відрядження, вилучення доказів. Ст. 12 в п. 5 передбачає отримання показань чи пояснень від осіб щодо обставин, що розслідуються [3]. Також законом передбачено призначення експертиз та запрошення на засідання слідчих комісій експертів.

На сьогодні ТСК займається розробкою проекту закону про правовий статус постраждалих від сексуального насильства, пов'язаного з військовим вторгненням в Україну. Проект передбачає можливість подання електронної заяви про пережите насильство, що обмежує доступ сторонніх осіб до подібних фактів, а також передбачає вирішення питань компенсації, психологічної допомоги, реабілітації потерпілих. Допомога постраждалим від сексуального насильства на деокупованих території України на постійній основі надається Службами у справах дітей та сім'ї та Центрами соціальних служб.

Розслідування безпосередньо здійснюється такими суб'єктами, як спеціальні слідчі, основною вимогою до яких є десятирічний досвід роботи на посаді слідчого правоохоронних органів. Аналогічні вимоги (стаж роботи на

посаді прокурора) висуваються і до спеціального прокурора. Серед іноземних суб'єктів слід назвати слідчі групи Міжнародного Кримінального Суду, Незалежну міжнародну комісію з розслідування порушень в Україні, правозахисні організації, серед яких Human Rights Watch, Асоціація жінок-юристок «ЮрФем».

Виходячи з наведених даних, існує кілька суб'єктів, функцією яких є фіксація, збір доказів і проведення розслідування статевих злочинів на деокупованих територіях, що ускладнює розмежування їх функцій, що не має законодавчо чіткого визначення розподілу прав та обов'язків таких суб'єктів між собою, що призводить не тільки до витоку інформації, повторних діяч щодо потерпілих і свідків, а й зайвого травмування останніх через переживання пережитих подій. Тому вважаємо це однією із суттєвих проблем, пов'язаних із розслідуванням злочинів даної категорії, що потребує законодавчого регулювання, а не умовної віднесеності дій, пов'язаних із статевим насильством до категорій міжнародних злочинів чи злочинів, передбачених КК України. Відсутній єдиний централізований орган, у функціях якого є як міжнародне співробітництво, так і накопичення зведених даних вказаної категорії кримінальних правопорушень. ТСК не може виступати в якості такого органу, тому що її керівний склад не представлений фахівцями в галузі правоохоронної діяльності, не є спеціалістами з розслідування зґвалтувань. Представники політичних партій не компетентні в цих галузях, тому таке керівництво, на нашу думку, здійснюватись не може. Єдиним таким органом може виступати управління при офісі Генерального прокурора України, Службі Безпеки або при Національній поліції, тому що саме ці органи здатні забезпечити кваліфіковане розслідування і здійснювати контроль.

Наступною проблемою розслідування статевих злочинів на деокупованих територіях є виявлення і фіксація доказів вчинених кримінальних правопорушень, пов'язаних із зґвалтуваннями. Основними елементами характеристики зґвалтувань є: спосіб вчинення; місце вчинення; слідова картина; особа злочинця; мотив [4, с.76].

Спосіб вчинення пов'язаний із об'єктивними умовами, місцем вчинення, а також із характеристикою суб'єкта згвалтування: під час окупації це переважно особи жіночої статі, в окремих випадках неповнолітні або особи похилого віку, що свідчить про використання безпорадного стану потерпілої особи (малолітність, інвалідність, вік після 80 років). Спосіб згвалтування також пов'язується із застосуванням фізичного і психічного впливу, жорстокого поводження, утримання в окремих приміщеннях або за місцем проживання потерпілої особи. Фізичний вплив здійснюється через спричинення фізичного болю, легких, середньої тяжкості тілесних ушкоджень, травмування тупими предметами, якими можуть бути частини зброї, спричинення ударів рідкими і носками ніг. Психічний вплив полягає через загрозу завдання шкоди рідним чи близьким потерпілої особи, заподіяння смерті через застосування вогнепальної зброї. В новинах описані випадки обману або зловживання довірою (обіцянки одружитися, забрати потерпілу до себе, перевезти в Росію, в безпечне місце, подалі від війни), але вони не містять складу згвалтування.

За взаємовідносинами, які складаються перед вчиненням згвалтування між гвалтівником і потерпілою особою, це незнайомі між собою особи.

Місцем вчинення згвалтувань переважно є місця проживання потерпілих біля місць тимчасової дислокації російських військ. Також такими місцями є місця примусового протиправного утримання: підвали, офісні приміщення, квартири, приватні будинки. Такими місцями можуть бути місця організації пунктів чи місць фільтрації.

Слідова картина згвалтування представлена на тілі і одязі потерпілої особи, на тілі і одязі гвалтівника, а також на місці вчинення злочину. Г.Ю. Нікітіна-Дуднікова зазначає, що серед таких слідів сліди-відображення (рук, ніг, зубів, губ, нігтів), сліди-речовини (крові, поту, жиропоту, сперми, слини, букального епітелію), і запахові сліди [5, с.177].

Н.О. Симоненко під слідовою картиною розуміє сукупність п'яти складових: ідеальні сліди (показання потерпілих, свідків, підозрюваного), матеріальні сліди (тілесні ушкодження, продукти виділення, пошкодження

одягу, речові докази), знаряддя вчинення злочину (зброя, сексуальні збудники, кайданки, мотузки), засоби сприяння згвалтуванню (медичні засоби, психотропні речовини, наркотичні засоби, алкогольні напої) [6, с. 56-57].

Наявність слідової картини дозволяє зафіксувати і вилучити належні докази, але виявлення згвалтувань на деокупованій території передбачає певний проміжок часу між скоєним злочином і заявленням про нього, порушенням кримінального провадження. З одного боку, згвалтування на деокупованих територіях можуть розслідуватись за принципом злочинів минулих років, виходячи з подібної слідової картини, але процес встановлення істини ускладнюється вчиненням злочину громадянином іншої держави, смертю винної особи внаслідок військових дій, смертю жертви і відсутністю будь-яких доказів, які б свідчили про причетність до скоєння злочину конкретної особи – з часом слідова картина може бути зруйнована повністю. Залишаються лише показання потерпілої особи і свідків, якщо такі мають місце, і призначення й проведення судових експертиз, частина з яких не буде містити доказової інформації.

При використанні лише свідчень, за відсутності інших джерел доказів, неможливо встановити особу, причетну до скоєння згвалтування, і така ситуація пов'язується з недостатністю доказів. Але враховуючи доказування геноциду у світовій практиці використовуються лише показання потерпілої особи, інформація, отримана лише від потерпілих.

З урахуванням досвіду розслідування згвалтувань в інших країнах, варто застосувати його і при розслідуванні згвалтувань на деокупованих територіях. З цією метою до відома практичних підрозділів доведено Міжнародний протокол із документування та розслідування сексуального насильства в конфлікті від 2017 року далі – Протокол). Протокол виділяє чотири основні групи доказів – свідчення свідків, документальні докази, електронні докази, фізичні (судово-медичні) докази (7? с. 143). Доказами може бути інформація, отримана із відкритих джерел. Особливий акцент зроблено на техніках проведення інтерв'ю. В міжнародному праві не береться до уваги сексуальна поведінка постраждалих

до скоєння злочину, не вимагається підтвердження їх свідчень, а відсутність згоди виводиться з обставин окупації [8].

Під час допиту повинні з'ясовуватися наступні обставини: дата, час і місце вчинення згвалтування; обставини злочину; яким чином особа потрапила до гвалтівників; який час добирались до місця; використання засобів впливу: словісних і фізичних; опис зовнішності і одягу злочинця; особливості мовлення; інформація про свідків; опис шкоди, якої зазнала потерпіла особа [8, 148].

Під час допиту неповнолітніх і малолітніх осіб потрібно враховувати наступні обставини. У віці від 16 до 18 років надає інформовану згоду для отримання від неї інформації, а згоду одного з батьків за необхідністю. У віці від 12 до 15 років один з батьків надає інформовану згоду, а дитина надає інформований дозвіл; у віці до 12 років дитина надає дозвіл, а один з батьків чи опікунів надає інформовану згоду (8, с. 245).

Щодо свідків Протокол рекомендує отримувати інформацію не тільки від рідних, близьких постраждалих, а й від осіб, які надавали правову або медичну допомогу, правоохоронців, лікарів, експертів.

Документи, які долучаються в якості доказів по згвалтуванням, пов'язані із переміщенням військових частин, логістикою, списками ув'язнених і затриманих, оперативна інформація СБУ та військової розвідки. Деякі документи здобуваються переважно із відкритих джерел. До електронних доказів відносяться записи на мобільних телефонах, в мережі Інтернет, в соціальних мережах, на зйомних дисках, USB, жорстких дисках, камерах відеоспостереження тощо.

Також доцільно використання під час проведення розслідувань за фактами згвалтувань спеціальних знань. Виключається судово-медична експертиза речових доказів, тому що за час після скоєння злочину одяг міг не зберегти необхідні сліди, вони могли бути піддані пранню, враховуючі особливі обставини окупації та відновлення після неї. Але доречно призначати судово-медичну експертизу, яка може засвідчити шрами або інші сліди, загоєні рани, нанесення яких супроводжувало згвалтування.

Крім того, повинні обов'язково призначатися і проводитись експертизи статевих станів. На розв'язання експерту ставляться питання не тільки про наявні ушкодження, а й про ознаки, які можуть свідчити про сам факт зґвалтування [10, п.1.3.]. При цьому огляд потерпілих і вилучення даних для лабораторних досліджень є обов'язковими. Вилучення ж огляду потерпілої особи, на якому можуть зберігатися сліди сперми, волосся або інших виділень підозрюваного може бути безрезультативним. Навіть при виявленні зразків сімєнної рідини може спостерігатись недостатня її кількість, азооспермія або олігоспермія, що ускладнюють сам процес дослідження [11].

Крім цього, у відповідності до Наказу 09.03.2022 № 177/450/46 Про затвердження Порядку взаємодії між органами та підрозділами національної поліції України, закладами охорони здоров'я та органами Прокуратури України при встановленні факту смерті людини під час воєнного стану на території України, огляд трупа проводиться лише за відсутності загроз життю особи, яка цей огляд здійснює, а сам огляд замінює в деяких випадках проведення розтину із встановлення причин смерті, що є недопустимим. Так, наприклад, за умовних ознак вогнепальної, опікової, вибухової, хімічної, радіаційної та іншої травми, як результат бойових дій, видається лікарське свідоцтво про смерть на підставі зовнішнього огляду [11]. Але причина смерті може бути пов'язана також із діями статевого характеру, або не пов'язана, але такі дії щодо померлої особи мали місце. У випадку, якщо розтин проводиться не буде, такі дії і залишаться не тільки не зафіксованими, а й не виявленими взагалі. Том, на нашу думку, дослідження виявлених трупів на деокупованих територіях повинно бути повним і включати в себе обов'язковий розтин, а не тільки зовнішній огляд.

У світовій практиці при розслідуванні з виявленням кісткових залишків призначається і проводиться антропологічна експертиза, яка об'єднує фізичну антропологію, остеологію та судову медицину. Методи антропології застосовуються до вивчення кісткових залишків людини, з метою встановлення причин і обставин смерті при відкритті масових поховань [12, с.104]. Антропологічна експертиза проводиться у доповнення до аналізу ДНК з метою

визначення чіткої події, яка передувала настанню смерті. На нашу думку. Такими подіями можуть бути і статеві злочини. Антропологічній експертизі передують огляд, ексгумація, експертиза ДНК. До проведення ексгумації додається комплексний підхід, аналіз не характерних виявлених ознак, якими можуть бути описані прижиттєві (до настання події) травми, а також аналіз показань свідків та матеріалів справи. До антропологічних досліджень можливе долучення психологів та істориків з метою складання найбільш чіткої картини обставин, які передували загибелі.

Цей напрямок судово-експертних досліджень має розвиватися і в нашій країні, тому що його необхідність полягає не лише у деталізації обставин смерті, передуючих смерті подій, а й те, що за допомогою антропологічних експертиз можлива ідентифікація померлої особи, яка вважається невпізнаною, без вісті зниклою, і коли ДНК експертиза не є результативною.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Окреслюючи проблеми, які виникають під час розслідування згвалтувань на деокупованих територіях, серед них слід охарактеризувати згвалтування як окремий злочин, і як складову міжнародних злочинів (геноциду, агресії тощо). Розслідування згвалтувань ускладнюється відсутністю розмежування в деяких випадках між названими категоріями злочинів, а також відсутністю чітко визначених законодавчо суб'єктів розслідування. Вибір суб'єктів розслідування на користь політичних утворень, які не орієнтуються в проблемах розслідування в цілому, не дозволяє продуктивно реалізовувати функції правосуддя. Розслідуванням досліджуваної категорії злочинів повинні займатися лише спеціалісти із досвідом роботи у цій сфері.

Крім цього, не зважаючи на те, що згвалтування, виявлені на деокупованих територіях, вважаючи на слідову картину, мають ознаки злочинів минулих років, підхід до розслідування має бути переглянутий, і перевага повинна віддаватися непрямим доказам.

Також, вважаючи на світовий досвід, у методики розслідування повинні поповнюватися новими видами використання спеціальних знань, серед яких

особливий інтерес представляє антропологічна експертиза, завданням якої є не тільки ідентифікація, а й відповіді на діагностичні і ситуативні запитання.

Використана література.

1. Стешенко А. Голова ТСК Марина Бардіна: «Окупантів за сексуальне насильство має чекати найвища міра покарання». LB.ua. URL:https://lb.ua/news/2022/10/04/531382_golova_tsk_marina_bardina.html. (дата звернення: 25.10.2022).

2. Про утворення тимчасової слідчої комісії Верховної Ради України з питань розслідування фактів сексуального насильства, вчинених внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України. Постанова Верховної Ради України № 2602-IX від 20.09.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2602-20#Text>. (дата звернення: 25.10.2022).

3. Про тимчасові слідчі комісії, спеціальну тимчасову слідчу комісію і тимчасові спеціальні слідчі комісії Верховної Ради України. Закон України № 20-рп/2009 від 10.09.2009 р. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T090890?an=290>. (дата звернення: 25.10.2022).

4. Алексеев О.О. Розслідування окремих видів злочинів : навч.пос. 2-ге вид. перероб. та доп. К.: «Центр учбової літератури», 2018. 320 с.

5. Нікітіна-Дудікова Г. Ю. Теоретичні та практичні основи криміналістичної методики розслідування кримінальних правопорушень проти статевої свободи та статевої недоторканості дітей. – На правах рукопису. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. – Національна

академія внутрішніх справ, Київ, 2022. 713 с.
URL:http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/21855/6/dys_nikitina_dudikova.pdf. (дата звернення: 25.10.2022).

6. Симоненко Н.О. Розслідування згвалтувань минулих років. Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук (доктора філософії) за спеціальністю 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. Національна академія внутрішніх справ, Київ, 2018. 285 с.
URL:<http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/2962/1/%D0%94%D0%B8%D1%81%D0%B5%D1%80%D1%82%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F%20%D0%A1%D0%B8%D0%BC%D0%BE%D0%BD%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE.pdf>. (дата звернення: 25.10.2022).

7. Міжнародний протокол із документування та розслідування сексуального насильства в конфлікті від 2017 року.
URL:https://womenua.today/UWC-library/unwomen/37-International_Protocol_2017_2nd_Edition_UKR.pdf. (дата звернення: 25.10.2022).

8. Міжнародний трибунал щодо колишньої Югославії. Правила процедур та доказів. Правило 96. Редакція 49. Початково прийняті 11 лютого 1994, редакція 22.05.2013 р.

9. Правила проведення судово-медичних експертиз (обстежень) з приводу статевих станів в бюро судово-медичної експертизи. Затв. Міністерством юстиції України 26.07.1995 за N 253/789.
URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0253-95#Text>. (дата звернення: 25.10.2022).

10. Мошонська Д.В. Сучасні можливості судової біології під час дослідження змішаних слідів та слідів сперми. ЛОГОС. ONLINE (2020).
URL:<https://www.ukrlogos.in.ua/10.11232-2663-4139.14.06.html>. (дата звернення: 25.10.2022).

11. Про затвердження Порядку взаємодії між органами та підрозділами Національної поліції України, закладами охорони здоров'я та органами прокуратури України при встановленні факту смерті людини під час воєнного стану на території України. Наказ 09.03.2022 № 177/450/46 МВС України, МОЗ України, Офіс ГПУ. URL:<https://xn--80aagahqwyibe8an.com/download/nakaz-vid-09032022-177-450-pro-zatverdjenyya-2022-96408.html>. (дата звернення: 25.10.2022).

12. Roxana Ferllini. Forensic anthropology in crisis settings: a required component of investigation in the world's trouble spot. *Human Remains and Violence* 3/2 (2017), 98–116. P. 98-116. URL: https://www.researchgate.net/publication/320828753_Forensic_anthropology_in_crisis_settings_a_required_component_of_investigation_in_the_world's_trouble_spots.

References

1. Steshenko A. Golova TSK Marina Bardina: «Okupantiv za seksualne nasilstvo maye chekati najvisha mira pokarannya». LB.ua. URL:https://lb.ua/news/2022/10/04/531382_golova_tsk_marina_bardina.html. [in Ukr.].

2. Pro utvorennya timchasovoyi slidchoyi komisiyi Verhovnoyi Radi Ukrayini z pitan rozsliduvannya faktiv seksualnogo nasilstva, vchinenih vnaslidok zbrojnoyi agresiyi Rosijskoyi Federaciyi proti Ukrayini. Postanova Verhovnoyi Radi Ukrayini № 2602-IX vid 20.09.2022 r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2602-20#Text>. [in Ukr.].

3. Pro timchasovi slidchi komisiyi, specialnu timchasovu slidchu komisiyu i timchasovi specialni slidchi komisiyi Verhovnoyi Radi Ukrayini. Zakon Ukrayini № 20-rp/2009 vid 10.09.2009 r. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T090890?an=290>. [in Ukr.].

4. Alyeksyeyev O.O. Rozsliduvannya okremih vidiv zlochiniv : navch.pos. 2-ge vid. pererob. ta dop. K.: «Centr uchbovoyi literaturi», 2018. 320 s. [in Ukr.].

5. Nikitina-Dudikova G. Yu. Teoretichni ta praktichni osnovi kriminalistichnoyi metodiki rozsliduvannya kriminalnih pravoporushen proti statevoyi svobodi ta statevoyi nedotorkanosti ditej. – Na pravah rukopisu. Disertaciya na zdobuttya naukovogo stupenya doktora yuridichnih nauk za specialnistyu 12.00.09 – kriminalnij proces ta kriminalistika; sudova ekspertiza; operativno-rozshukova diyalnist. – Nacionalna akademiya vnutrishnih sprav, Kiyiv, 2022. 713 s. URL:http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/21855/6/dys_nikitina_dudikova.pdf. [in Ukr.].

6. Simonenko N.O. Rozsliduvannya zgvaltovan minulih rokov. Kvalifikacijna naukova pracya na pravah rukopisu. Disertaciya na zdobuttya naukovogo stupenya kandidata yuridichnih nauk (doktora filosofiyi) za specialnistyu 12.00.09 «Kriminalnij proces ta kriminalistika; sudova ekspertiza; operativno-rozshukova diyalnist. Nacionalna akademiya vnutrishnih sprav, Kiyiv, 2018. 285 s. URL:<http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/2962/1/%D0%94%D0%B8%D1%81%D0%B5%D1%80%D1%82%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F%20%D0%A1%D0%B8%D0%BC%D0%BE%D0%BD%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE.pdf>. [in Ukr.].

7. Mizhnarodnij protokol iz dokumentuvannya ta rozsliduvannya seksualnogo nasilstva v konflikti vid 2017 roku. URL:https://womenua.today/UWC-library/unwomen/37-International_Protocol_2017_2nd_Edition_UKR.pdf. [in Ukr.].

8. Mizhnarodnij tribunal shodo kolishnoyi Jugoslaviyi. Pravila procedur ta dokaziv. Pravilo 96. Redakciya 49. Pochatkovo prijnyati 11 lyutogo 1994, redakciya 22.05.2013 r. [in Ukr.].

9. Pravila provedennya sudovo-medichnih ekspertiz (obstezhen) z privodu statevih staniv v byuro sudovo-medichnoyi ekspertizi. Zatv. Ministerstvom yusticiyi Ukrayini 26.07.1995 za N 253/789. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0253-95#Text>. [in Ukr.].

10. Moshonska D.V. Suchasni mozhливosti sudovoyi biologiyi pid chas doslidzhennya zmishanih slidiv ta slidiv spermi. LOGOS. ONLINE (2020). URL : <https://www.ukrlogos.in.ua/10.11232-2663-4139.14.06.html>. [in Ukr.].

11. Pro zatverdzhennya Poryadku vzayemodiyi mizh organami ta pidrozdilami Nacionalnoyi policiyi Ukrayini, zakladami ohoroni zdorov'ya ta organami prokuraturi Ukrayini pri vstanovlenni faktu smerti lyudini pid chas voyennogo stanu na teritoriyi Ukrayini. Nakaz 09.03.2022 № 177/450/46 MVS Ukrayini, MOZ Ukrayini, Ofis GPU. URL: <https://xn--80aagahqwyibe8an.com/download/nakaz-vid-09032022-177-450-pro-zatverdzhennya-2022-96408.html>. [in Ukr.].

12. Roxana Ferllini. Forensic anthropology in crisis settings: a required component of investigation in the world's trouble spot. *Human Remains and Violence* 3/2 (2017), 98–116. R. 98-116. URL: https://www.researchgate.net/publication/320828753_Forensic_anthropology_in_crisis_settings_a_required_component_of_investigation_in_the_world's_trouble_spots.

ABSTRACT

Assol Shulzhenko. Problems of investigating rapes in deoccupied territories. The article provides an analysis of the main problems related to the investigation of rapes in the de-occupied territories of Ukraine. Among the problems identified by the author is the multiplicity of subjects of the investigation, among which there is no distribution of powers and coordination of actions. Also, one of the problems that the author drew attention to is the specific method of proof, which is compared with the investigation of crimes of the past years. The peculiarity of the investigation of rapes in the de-occupied territories is the superiority of indirect evidence, which is

caused by the absence of a trace picture. It is proposed to use foreign experience, as well as to introduce the conduct of anthropological examination as a comprehensive examination, supplementing other studies.

One of the problems associated with the investigation of rapes, the author calls the multiplicity of the subjects of the investigation. In this regard, there is a lack of coordinated activity between the groups, a lack of a regulatory framework for delimiting the powers of each of the groups, a lack of a system of interaction between groups of investigation subjects, and a mixed jurisdiction, that is, rape is investigated as a violation of both domestic and international legislation.

Rapes in the liberated territories can be investigated according to the principle of crimes of past years, based on a similar trace picture. But there are certain differences: the process of establishing the truth is complicated by the commission of crimes by a citizen of another state, the death of such a person as a result of military operations, the death of the victim, and the absence of any evidence that would testify to the involvement of a specific person in the commission of a crime.

The author indicated that the places where the rapes were committed are mostly the places of residence of the victims near the places of temporary deployment of Russian troops. Also, such places are places of forced illegal detention: basements, office premises, apartments, private houses. Such places can be points organization places or filtering places.

Key words: *liberated territories, evidence, proving, rape, trace picture, prosecution, forensic examinations.*